

Проста тричастинна форму також підкреслює «іграшковість» образів. Середній розділ звучить дещо загадково, таємниче завдяки зміні ладу з мажору на мінор та використанню неаполітанської гармонії. Реприза звучить так, що складається враження, ніби іграшкове військо поступово віддаляється.

Після знайомства школярів з музикою, можна задати їм наступні запитання: «Чи схожий цей марш на марш для дорослих? Можна собі уявити, що під цей марш крокують, наприклад, дорослі солдати?». Таке припущення може викликати у дітей пожвавлення, сміх. «Чим же цей марш несхожий на «дорослий» марш?» Діти, скоріш за все, дадуть таку відповідь: «Він маленький, веселий, досить тихий». Тоді можна їм допомогти запитанням: «А крокують солдатики легко або важко? Звуки в марші високі або низькі, «важкі»?». Після цього бажано ще раз прослухати марш. Далі можна продовжити: «Давайте уявимо собі, що солдатики йдуть звідкись здалеку, наближаються до школи, а потім поступово віддаляються, йдуть. Яка музика буде звучати спочатку: гучна або тиха?». Такі запитання активізуватимуть увагу дітей і розвиватимуть їх пізнавальну активність.

Висновки. Подібний аналіз засобів музичної виразності з виділенням жанрових рис п'єс можна здійснити й стосовно інших музичних творів. У результаті здійсненого аналізу можна прийти до наступних висновків. По-перше, педагогу слід пам'ятати, що він повинен не лише використовувати свої теоретичні знання з галузі музичних жанрів, але й застосовувати навички самостійного комплексного аналізу засобів виразності музичних творів різних жанрів і форм, опрацювання аналітико-теоретичного матеріалу в процесі організації слухання музики, розкриття змісту музики у доступній для дітей формі. По-друге, слід пам'ятати, що жанровий аналіз стає початковим етапом в усвідомленні змісту музичного твору. Доповнена аналізом головних засобів художньої виразності, жанрова характеристика музичного твору допомагає учням глибоко та адекватно задуму композитора зрозуміти музичний зміст. Окрім того, слід постійно пам'ятати, що запропонований для слухання музичний матеріал повинен бути доступним для дитячого сприйняття, що зробить процес художньої комунікації більш ефективним.

Література

1. Арановский М. Структура музыкального жанра и современная ситуация в музыке / М.Арановский // Музыкальный современник. – М.: Сов. композитор, 1987. – Вып. 6. – С.5-45
2. Васильев А. Жанр как явление художественной культуры/ А.Васильев // Искусство в системе культуры. – Л.: Наука, 1987. – С.167-176
3. Нейштадт И. Проблема жанра в современной теории музыки / И.Нейштадт // Проблемы музыкального жанра: Сб.трудов. – М., 1981. – Вып. 54. – С.8-21
4. Попова Т. О музыкальных жанрах / Т.Попова. – М.: Знание, 1961. – 39 с.
5. Соколов А. К проблеме типологии музыкальных жанров: Учебное пособие / А.Соколов. – Нижний Новгород: Издательство Нижегородской консерватории, 2013. – 52 с.
6. Сохор А. Теория музыкальных жанров: задачи и перспективы / А.Сохор // Теоретические проблемы музыкальных форм и жанров. – М.: Музыка, 1971. – С.292-309
7. Цуккерман В. Музыкальные жанры и основы музыкальных форм / В.Цуккерман. – М.: Музыка, 1963. – 159с.

О. Д. Новик,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
наук. керівник – канд. пед. наук, ст. викладач Т. В. Коваль

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ УЯВЛЕНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНОГО ФОЛЬКЛОРУ

Постановка проблеми. Одним із найважливіших завдань школи в умовах національного відродження України постає виховання гармонійної, духовно багатой та національно свідомої особистості. Таке завдання надає особливого значення вдосконаленню процесу морального виховання дітей.

Моральне виховання є найскладнішою ланкою загально-виховного процесу. Воно найменше підлягає безпосередньому регулюванню і разом з тим найбільш чутливо реагує на загальний стан речей у суспільстві, як найтісніше пов'язане із традиціями даного суспільства і реальними перспективами його подальшого розвитку.

Аналіз попередніх досліджень. Молодший шкільний вік як початковий етап соціалізації дитини на рівні школи потребує особливої уваги. Саме зі вступом дитини до школи стає можливим цілеспрямований педагогічний вплив на її особистість. До того ж риси духовного світу дитини найбільш інтенсивно формуються у молодшому шкільному віці, що доведено у працях багатьох вчених – психологів: Н. Ветлугіної, М. Басова, Л. Виготського, А. Запорожця, Н. Лейтеса, Т. Гуменникової, О. Дем'янчука та інших. Саме у цей період життя дитина засвоює основи систематичних знань, формується фундамент її характеру, волі, світогляду, ідеалів, моральних поглядів та переконань.

А також молодший шкільний вік, як свідчать численні дослідження (М. Верб, Н. Ветлугіна, Р. Вільчанська) є сензитивним для засвоєння моральних і естетичних надбань народу. М. Лисенко, Я. Степовий, М. Леонтович, І. Воробкевич, К. Стеценко, Л. Ревуцький, П. Козицький, В. Верховинець, Ф. Колеса у своїй музично-педагогічній діяльності дотримувалися думки про визначальну роль фольклору у становленні та налагодженні системи морально-естетичного виховання дітей.

Мета статті полягає у дослідженні шляхів формування морально-естетичного виховання молодших школярів засобами українського музичного фольклору.

Виклад основного матеріалу. Школа покликана сповна використати невичерпані можливості музичного фольклору у вихованні дітей. Педагогічну доцільність використання народних пісень, мелодій у вихованні молодших школярів справедливо обґрунтовують їх своєю красою і художньою довершеністю. Разом з тим українські народні пісні, увібравши в себе моральний, естетичний та світоглядний досвід народу, стали дійовою виховною силою. Важко перебільшити роль народної пісні у пробудженні мобілізації до дії українського духу. Вона, поза усяким сумнівом не тільки засвідчила свої потужні ресурси, як засобу національного виховання, але показала здатність чинити позитивний виховний вплив на формування цілого морального світу кожної окремої особистості, особливо дитячої [3].

Моральний потенціал народного фольклору близький світосприйманню учнів молодших класів. Дитина цього віку може відчутти і замислитися над тим, що у повсякденному житті ще мало доступно їй. Музика поступово підводить учня до більш високої системи цінностей, які засвоюються переживанням, а не логічним розумінням та запам'ятовуванням. Цю ідею розробляли у своїх роботах вчені-спеціалісти у галузі естетичного виховання В. Шацька, Д. Кабалевський, Н. Ветлугіна, А. Кенеман, В. Верховинець, Л. Масол, А. Хрипкова. Їх думку поділяють також психологи: А. Гуссейнов, О. Дробницький, А. Зосимовський, І. Кон, П. Сімонов та інші. Загальна музикальність розглядається як механізм зв'язку моральних та естетичних впливів, а музична культура особистості – як перетин морального та естетичного розвитку, яка породжує цілісні морально – естетичні якості. А це дає змогу дитині відчувати свою причетність до музики як до частини життя народу [2].

В програмі з музики для початкових класів значна увага приділена українській музиці. Наприклад, музика М. Сільванського, К. Стеценка, І. Берковича; пісні О. Колодуба, М. Верховинця, В. Верменича, М. Леонтовича, Л. Ревуцького. Також вагоме місце в ній посідають українські народні пісні: "Вербовая дощечка", "Як діждемо літа", "Вийди, вийди, Іванку", "Ой сивая та і зозуленька" і багато інших. Педагогічне чуття підказувало їх безіменним творцям, що саме такі пісні треба дітям, в них є те, чим можна зацікавити, розважити їх.

Щоб успішно виховувати школярів на основі національної культури, педагог сам повинен бути переконаний у життєдайній силі народної творчості, любити і насолоджуватися народною музикою. Перед вчителем музики стоїть важливе завдання – навчити дітей розуміти народну пісню, викликати бажання її співати. Він повинен домогтися, щоб на кожному уроці

співів пісня була повністю розібрана. Щоб вона схвилювала маленьких слухачів прекрасним своїм звучанням, пробуджувала творчу уяву.

Тому необхідною умовою морально-естетичного виховання засобами української народної музики є правильний підбір творів, які відповідають, пізнавальним можливостям молодших школярів, а також меті та завданням виховання [5].

Кожний твір, з яким знайомиться дитина, приносить новий зміст до її внутрішнього світу. Образи, відбиті в народних піснях відображають дійсність такою, якою відчув її автор пісень – народ. Хорове виконання народної пісні сприяє сприйняттю, розумінню національного колориту в музиці, виробленню потрібної художньої орієнтації естетичного смаку, вмінню відрізнити високохудожню вокально-хорову музику від малозмістовної.

Народні пісні збагачують дітей новими знаннями, уявленнями, дають їм яскраві образи оточуючого світу, навчають радіти добру, співчувати чужій біді, збагачують духовний світ дитини. Текст і музика всіх народних пісень не важкі, але виразні і легко запам'ятовуються дітьми:

*Вийди, вийди, сонечко,
На дідове полечко,
На бабине зіллячко,
На наше подвір'ячко... [2].*

Одним із шляхів формування морально-естетичного виховання молодших школярів є репертуар "Весняночки" В. Верховинця. Вона побудована на основі фольклорного матеріалу, власних творів автора та кращих зразків заново переомисленої музично-ігрової дитячої літератури його сучасників. Щедра піснярська муза Верховинця подарувала дітям низку чудових творів – їхніх вірних друзів і супутників від колиски до юнацьких років. Проїняті глибоким оптимізмом, вони пробуджують у свідомості дітей потяг до прекрасного у музиці і поезії. [1].

Процес залучення дітей до народної творчості включає в себе також інсценізування народної пісні. З великим задоволенням діти виконують рухи, співаючи такі твори, як наприклад: "*Гшло дівча лучками*", "*Був собі журавель та журавочка*", "*Пісня Лисички*", "*Мала баба три сини*" та ін., за допомогою яких розвивається пам'ять, увага, креативне мислення, формуються навички сценічного руху, музично-ритмічних рухів, вокально-хорові навички. Для розвитку імпровізаційних навичок доречним є використання "імпровізаційних хвилинок".

"*Хвилинка-імпровізка*". За жеребом кожному з учасників пропонується зобразити за допомогою невербальних засобів комунікації заданий об'єкт (людину, тварину, рослину, предмет) та його ознаки, а решта дітей повинні відгадати, що зображується.

Застосовуючи такий вид діяльності, вчителю музики доцільно використовувати народний інструментарій: баян, сопілку, домру, бубон, трикутник, скрипку. При цьому відбувається комплексне ознайомлення із зразками українського народного фольклору [3].

Критеріями сформованості морально-естетичного виховання молодших школярів засобами української народної музики, виходячи із зміни морально-естетичної потреби, педагогічно інтерпретованої через категорію інтересу, виступають: а) обізнаність учнів з українською народною творчістю (учні називають велику кількість українських народних пісень, уміють відтворити зміст будь-якої пропонованої вчителем пісні; можуть виділити повчальний зміст пісні, передавати характерні особливостей різних художніх образів; беруть участь в імпровізаціях); б) рівень інтересу до творів української народної творчості (*високий рівень* характеризується тим, що учні добре обізнані з навчальним матеріалом, мають достатню теоретичну і практичну підготовку, здатні до творчості, оскільки займались у фольклорних гуртках; *середній рівень* характеризується насиченою діяльністю, але обмеженістю у виборі жанрів для практичного засвоєння дітьми (частіше колискові чи дуже відомі веснянки); *низький рівень* – учні знають лише у віршованій формі декілька творів музичного фольклору); в) участь у музичному житті класу, школи, міста (учні разом із

музичним керівником беруть участь у шкільних, міських, обласних, національних конкурсах та фестивалях) [4].

Однією з провідних умов підвищення ефективності морально-естетичного виховання молодших школярів засобами української музики, є пізнавально-поетапне його вивчення. Такими етапами є: сприйняття (ознайомлення), детальний аналіз твору, цілісне усвідомлення його як естетичного об'єкту. Вчитель може знайомити учнів із пізнавальними елементами: співставлення традиційних та класичних виконавських варіантів народної пісні, колективне обговорення морально-естетичної суті твору, який вивчається, ідентифікується з його образами [6].

Висновки. Отже, використання пісенного фольклору у процесі морально-естетичного виховання молодших школярів - один з наймогутніших засобів виховання творчої особистості, що гармонізує ціннісне ставлення до природи, людини, мистецтва, світу, концентрує духовну міць нації. Фольклорний пісенний матеріал повинен відповідати співацьким можливостям учнів, їх природному діапазону. А процес залучення дітей до народної творчості включає в себе інсценізування народної пісні, підбір широкого пісенного репертуару та пізнавально-поетапне його вивчення. При цьому, критеріями сформованості морально-естетичного виховання молодших школярів засобами української народної музики виступають: а) обізнаність учнів з українською народною творчістю; б) рівень інтересу до творів української народної творчості; в) участь у музичному житті класу, школи, міста. Музичне мистецтво є потужним засобом реалізації та розвитку морально-естетичного виховання молодших школярів.

Література

1. Верховинець В.М. Весняночка: ігри для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку/ В. М. Верховинець // —Київ: Музична Україна, 1979. — 340 с.
2. Ветлугіна Н. О. Музичний розвиток дитини /Н. О. Ветлугіна ; [пер. з рос. К. Скрипченка]// — Київ:Музична Україна, 1978. — 255 с.
3. Коваль Т. В. Виховання музичної культури молодших школярів засобами українського музичного фольклору // Наукові записки. Збірник матеріалів звітної науково-практучної конференції викладачів і студентів. [Текст] : серія "Початкове навчання". Вип. 1 / редкол. : В. Г. Волочай, Г. С. Тарасенко, В. С. Штифурак [та інш.]. - Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2002. - 93 с.
4. Миропольська Н. Є., Рудницька О. П. Критерії музично-естетичного розвитку дітей / Н.Є. Миропольська, О. П. Рудницька // Початкова школа. — 1985. — № 3. — С. 38—43.
5. Сирота З. М. Підготовка майбутніх учителів до музично-творчого розвитку учнів початкових класів : автореф. дис. кан. пед. наук : 13.00.04 Теорія і методика професійної освіти / З. М. Сирота. — Київ, 2005. — 20 с.
6. Слободянюк О. Формування моральних уявлень молодших школярів засобами фольклору // Наукові записки. Збірник матеріалів звітної науково-практучної конференції викладачів і студентів. [Текст] : серія "Початкове навчання". Вип. 1 / редкол. : В. Г. Волочай, Г. С. Тарасенко, В. С. Штифурак [та інш.]. - Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2002. - 93 с.

Л.В. Оберемок,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»,
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник - канд. пед. наук, доцент Л.С. Бровчак

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ НА УРОКАХ МИСТЕЦЬКОГО ЦИКЛУ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Постановка проблеми. Розвиток учнів початкових класів має відбуватися не за рахунок навантаження тренувальними завданнями, а в результаті надання їм можливості брати посильну участь у колективному пошуку нового на уроці, включатися в активну пізнавальну діяльність, щоб кожен учень міг повністю реалізувати себе, свої індивідуальні особливості і став справжнім суб'єктом навчання, які бажають і вміють вчитися. Виділяючи в якості основної мети навчального процесу просування учнів у розвитку,